

Eric van der Bilt

Beekdal van de Reest foto Harry Cock

Levend landschap in Drenthe

Op 26 maart j.l. presenteerde de Provincie Drenthe de *Nota Landschap*. Een inhoudelijk zeer te waarderen initiatief, waarbij de noordelijke pers evenwel schitterde door afwezigheid. In een boekwerk dat prachtig geïllustreerd is, worden het belang en de kwaliteit van ons landschap goed beschreven. Het huidige landschapsbeleid komt aan de orde en op basis van een aantal aanbevelingen is een uitvoeringsprogramma op schrift gesteld. Aan stimulering en samenwerking wordt meer belang gehecht dan aan al te rigide regelgeving. De *Nota Landschap* daagt partijen uit om samen aan de slag te gaan. Als vertegenwoordiger van Het Drentse Landschap kreeg de auteur de gelegenheid zijn visie op de ontwikkelingen rond het landschap te geven.

We leven in een rare tijd. Survivaltochten in de Veenkoloniën, een oneigenlijk Klein Pernis te Langelo, witte kuiltvoerballen als broedhopen voor dinosauruseieren in het platte land. Een soms door ruilverkavelingen verpletterd landschap en tegelijk meer bescherming dan ooit. Intrigerende nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld langs de Hunze.

Nederland klotst van het geld, hetgeen zich vooral in lelijkheid uit. Te snelle, smakeloze verstedelijking lijkt het platteland in een wurggreep te hebben. De beruchte verschimmeling van de Drentse esdorpen leidde echter ook tot een herwaardering van de es, de korenbloem en de traditie van ons bouwen.

Een deel van onze bestuurders droomt van magneet-treinen en van het aantrekken van meer economische bedrijvigheid dan er werkzoekenden zijn. Import van randstedelijke ondeugden en groei, groei en nog eens

groei. De burgers zetten anderzijds dorpen in 't groen, leggen de duizendste pool aan, waarden de eenvoud van het leven in een bloeiende fruitboom. De landbouw werpt zich momenteel op als hoeder van een landschap dat ze eerst bijna verpletterd heeft. De passie voor agrarisch natuurbeheer frustreert al anderhalf jaar de uitvoering van regulier natuur- en landschapsbeleid, maar op het moment dat er in het Provinciaal Omgevings Plan (POP) een ideale 'zone 4' voor agrarisch natuurbeheer wordt ontworpen, ontploft de sector bijkans van kwaadheid. We leven echt in een rare tijd.

HELENDE WERKING

Ongecontroleerde verstedelijking bedreigt zowel de landbouw als de natuur. Ik wilde dat men zich daar echt van bewust werd en dat belangenbehartigers van beide belangen ophielden met nutteloos gekift. Wat krijgen op dit urbanisatieproces is een van de moeilijkste opdrachten van onze tijd. Het speelt zich allemaal af tussen de stad en de horizon, in het landschap. Weet u dat tegenwoordig in grote delen van ons land het individu meer kans maakt zijn omgeving te overleven dan andersom? Het Drentse landschap is qua structuur oud, het maakt deel uit van onszelf. Het zegt iets over ons, onze voorouders, onze cultuur en bepaalt onze regionale identiteit. Zo'n uitspraak zegt steeds meer in een wereld die steeds sneller tot niet te omvatten verbanden doorwoekt.

Onze materiële cultuur is waanzinnig. Als tegenwicht tot de verkrachting van onze zintuigen door stank, herrie, oogverblindend licht en de druk van het werk, zoeken wij het landschap. Als decor om stil naar huis te fietsen. Samen even weg met de kinderen op een zondagmiddag. Liggen in de wal, kijken naar de wolken. Nog even, zomaar. De rust, de harmonie, de traditie. Waar we weer even de nomade of de boer uit ons nog niet zo verre verleden kunnen worden. Waar we het verfrissende en ook misleidende gevoel hebben dat we ergens als eerste zijn geweest, na de regen, na de dauw. Het landschap bezit een helende werking die velen van ons met graagte ondergaan. Het Drentse esdorpenlandschap is vanzelfsprekend uniek, heeft een grote zeldzaamheidswaarde en is op sommige plaatsen nog onwaarschijnlijk gaaf. Maar het belangrijkste is dat het gewoon mooi is. Van onszelf. Ons culturele erfgoed.

LANDSCHAP HEEFT EEN PRIJS

De provincie Drenthe is zich in toenemende mate bewust geworden van het belang van dit alledaagse landschap, als decor voor de recreatie bijvoorbeeld. Het is een in economische zin steeds belangrijker sector. Denk maar aan het rendement van f 4.800 per hectare, berekend door de Universiteit Utrecht voor het Nationaal Park Dwingelder Veld. Het landschap is ook de basis voor een prachtige woonomgeving waarbinnen het tevens prima werken is. Niet de hectareprijs van een industrieterrein vormt de belangrijkste vestigingsfactor voor nieuwe bedrijvigheid, maar de leefkwaliteit.

Het landschap is ook een grootheid die agrariërs via onderhoudssubsidies betreft bij de kwaliteit van het landschap. Het lijkt het er soms op dat men steevast moet betalen om dingen mooi te houden en alleen geld lijkt te kunnen verdienen door schoonheid te vernietigen. Denk maar aan dat nare industrieterrein bij Hogeveen in het Beekdal van het Oude Diep.

CULTUURHISTORISCHE HOOFDSTRUCTUUR

Het landschap is één van de belangrijkste pijlers van ons culturele leven. In het landschap heeft alles een reden, een bedoeling. Waarom moet Van Gogh ons leren kijken naar ons landschap? Waarom is er een Berend Groen of Jan Evert Musch voor nodig? Deze cultuur vinden we terug in allerlei monumenten, sommige al vijfduizend jaar oud: de hunebedden, de grafheuvels, de raatakkers of celtic-fields; al beschermen we dit prachtig erfgoed feitelijk onvoldoende. Ook de monumentale bebouwing, vrijwel altijd in de vorm van oude boerderijen, hoort in dit rijtje thuis.

Om al deze redenen heeft de Provincie de Nota Landschap geschreven, heeft de cultuurhistorische hoofdstructuur een duidelijke plaats in het POP verworven en wordt tevens een nota over de gebouwde geschiedenis geschreven. Cultuur en natuur vormen samen met de mensen datgene wat Drenthe tot Drenthe maakt. Een belangrijk aspect vormt daarbij de lege ruimte. Het is verheugend te constateren dat de provincie dit besef in het POP heeft vertaald in een zuinig omgaan met de beschikbare ruimte. Dat geeft hoop.

PLATVLOERS

Toch zijn er nare voorbeelden te geven van waar het fout ging, waar platte belangen van enkelen domineren: bouwen op de es, een hemelsblauwe paardenstal langs de boorden van de Reest, een handvol blokkendozen door Hogeveen neergesmeten in het dal van het Oude Diep, het opvullen van het Olde Landschap met bunga-

lowparken. In mijn ogen hadden dit soort ontwikkelingen ook op een minder platvloerse en gevoelloze wijze doorgang kunnen vinden; met wat meer beschaving en waardering voor landschap en traditie, met wat meer spiritualiteit.

De harmonie in het landschap stierf in grote delen van ons land een snelle dood. Vanuit het Westen komend valt echter tussen Zwolle en Meppel alles nog steeds op zijn plaats: de groene ruimte, de kleuren, de eigenheid. Het gaat overigens snel verloren; Rogat, Hogeveen, Tynaarlo, het groeiend aantal reclameborden langs de weg. Zelfs een kleine dissonant heeft een grote impact op de harmonie van het Landschap. Denk maar aan de dinosauruseieren. De bewaking van dit grote goed ligt bij gemeenten, welstandscommissies, particulieren, die het vaak achteraf wel eens zijn over wat er niet had moeten gebeuren.

SCHEIDING TUSSEN STAD EN PLATTELAND

Landschap en gebouwde omgeving staan niet meer los van elkaar. De kwaliteit van de stads- of dorpsrand bepaalt het landschap, en vice versa. Mal-contramal. Landschap en dorp of stad moeten opnieuw met elkaar verzoend te worden. Er moet meer aandacht naar het ontwerp uitgaan en we moeten stoppen met steeds nieuwe vakken in het landschap met huizen te vullen, met dezelfde wijken als in Zoetermeer. Zo'n gewijzigde benadering zal niet saai of oubollig zijn maar juist uitdagend en vernieuwend, en zij wordt al in brede kring opgepakt en vormgegeven. Maak de stad meer stad opdat het platteland ook platteland kan blijven.

LANDGOEDEREN

Je kunt zeggen: geen nieuwe landgoederen voor de oude op zijn. Laten we eerst maar eens bestaande landgoederen in oude luister herstellen. Landgoederen moeten ook zeker niet als een smoes gebruikt worden om daar te bouwen

De Duunsche Landen nabij de Hunze foto Rob de Groot

waar het vroeger nooit mocht. Dus geen landgoederen in het oude cultuurlandschap. Daar waar echter sprake is van een slechte omgevingskwaliteit in combinatie met sociaal-economische problemen, waarom dan niet? Maar dan wel mondjesmaat, zoals op de overgang van het Hunzedal naar het veenkoloniaal gebied.

Waarom zouden we in onze tijd niet op een paar plekken op de rand van de Veenkoloniën een echt nieuw landschap laten ontstaan? Wat voldoet aan de wensen van onze tijd? Na de uitgestrekte venen, de grootschalige vervening en de grootschalige landbouw wordt nu een minder eenzijdig gebruik voorgestaan, waarin veel meer functies in onderlinge verwevenheid een plek moeten vinden: landschap, wonen, natuurontwikkeling, recreatie, bos, waterwinning.

DE RUIJME ALS UITDAGING

Dit is een prachtige uitdaging die juist op zo'n plek vormgegeven kan worden, als verstand en visie elkaar tenminste aanvullen. Laten we onze huidige rijkdom ook eens gebruiken om iets moois te maken.

Omgaan met het landschap betekent iets simpels als het waarden van zandwegen, wallen, bomen, kanalen, keien- en klinkerstraatjes en rieten daken. Maar het is meer. Het landschap staat nooit stil. Het ontwikkelt zich voortdurend, samen met de mensen die erin wonen en werken. Dat moet ook en dat kan ook, met voorzichtigheid, met smaak, met een wakend oog.

Nederland heeft geen bergen, geen ongerepte woestijnen, Drenthe nog veel minder. Maar wij hebben landschap. Een landschap dat voor zich spreekt. Gewoon, zoals in Drenthe bijna alles de menselijke maat volgt. 'Gewoon' in de bijzondere betekenis van het woord.

Gewoon blijven is het moeilijkste dat er is. Dit streven dient ook het omgaan met het landschap te bepalen. De zware taak om hiervoor te zorgen ligt vooral bij de Drentse gemeenten.

BEHOUD OPEN RUIJME

De Provincie schrijft nota's: signaalnota, POP en de drie cultuurnota's waaronder de prachtige Nota Landschap. We kunnen ervan genieten, maar toch niet om ze vervolgens op te bergen? Dat mag in geen geval. Het werk begint pas, binnen de colleges, bij de betrokken ambtenaren, elke dag. Het landschap heeft nog nooit zó in de belangstelling gestaan. De mensen van de nieuwe gemeenten wens ik bevolegheid toe, en geloof in eigen kunnen. Ik hoop dat gevoel voor traditie en harmonie hen aangeboren

zal zijn. Ik wens hun Salomonsoordelen toe in de afweging tussen economie en schoonheid en ik mik erop dat schoonheid vaker zal overwinnen. Laten we hen steunen, hun de gelegenheid geven zich te ontwikkelen. Laten we ze desnoods bedreigen met welstandscommissies die zichzelf eens waarmaken. Laten wij ze alle succes van de wereld toewensen. Ten bate van het landschap. Opdat het gewoon kan blijven!

Behoud van de open ruimte is behalve de verzoening van het dorp met haar omgeving, de sleutel tot het voortbestaan van het Drentse landschap.

Oude en nieuwe landhuizen krijgen een kans in het Hunzegebied
foto Ton Broekhuis

